

SĄD ARBITRAŻOWY
LEWIATAN

e – Przegląd Arbitrażowy

no. 1(8)/2012

Wielopodmiotowość w sporach wynikających z umów budowlanych – postępowanie przed sądami powszechnymi i arbitrażowymi – analiza porównawcza

Dominik Gałkowski, Kamil Zawicki, Olga Horwath

Rozwiązywanie sporów w przypadku, gdy wynikają one z umów towarzyszących procesowi budowlanemu, może okazać się wymagającym i dość skomplikowanym zadaniem. W procesie budowlanym, w którym inwestor zawiera umowę z generalnym wykonawcą, występują także inne podmioty, takie jak projektant oraz podwykonawcy. Wszystkie te podmioty, co do zasady, powiązane są wieloma umowami. To właśnie występowanie wielu uczestników i wielu umów stanowi cechę charakterystyczną procesu budowlanego. Równie istotne jest, że błędy popełnione przez poszczególnych uczestników procesu mogą mieć kluczowe znaczenie dla powodzenia całego projektu, tym bardziej, że niejednokrotnie w budynkach stosowane są nowoczesne technologie, które można określić jako „nowości techniczne”, dla których nie wypracowano jednolitego standardu weryfikacji. Dodatkowo, wady budynku mogą ujawnić się dopiero po dłuższym okresie czasu, często w nietypowych okolicznościach.

Z perspektywy prowadzenia sporu, zarówno przed sądami powszechnymi jak i w drodze arbitrażu, jednym z głównych ryzyk wynikających ze złożoności procesu budowlanego, jest wszczęcie przez poszczególnych uczestników procesu wielu postępowań, zarówno przed sądami powszechnymi jak i arbitrażowymi, co w rezultacie prowadzić może do występowania kilku postępowań dotyczących tych samych podmiotów i roszczeń. W efekcie może dojść wydania wielu, często sprzecznych orzeczeń.

Występowanie wielu uczestników w jednym postępowaniu arbitrażowym lub przed sądem powszechnym, rodzi szereg pytań praktycznych i prawnych. W niniejszym artykule zostaną poruszone niektóre z nich, zarówno w perspektywie postępowania sądowego jak i arbitrażowego. Celem artykułu jest ukazanie tych zagadnień z perspektywy praktyki prowadzenia sporów wielopodmiotowych i wielokontraktowych.

Stan faktyczny

U podstawy przypadku, który pragniemy przedstawić w niniejszym artykule leży spory dotyczące inwestycji, której przedmiotem było wybudowanie nowego oddziału szpitalnego. Inwestor zlecił zaprojektowanie budynku znanej firmie projektowej. Projekt ten zawierał innowacyjne rozwiązania architektoniczne, wymagające jednak zastosowania bardzo zaawansowanych rozwiązań technologicznych, gdyż według planów część spadzistego dachu miała załamywać się do środka budynku. Zadanie przeprowadzenia robót budowlanych powierzono dużej, renomowanej firmie budowlanej. Firma ta, będąca generalnym wykonawcą, posługiwała się podwykonawcą – profesjonalną firmą, specjalizującą się w wykonywaniu dachów i robotach dekarских. W niedługim czasie po skończeniu budynku i oddaniu go do użytku doszło do intensywnych opadów deszczu, które doprowadziły do zalania oddziału szpitalnego i zniszczenia drogiego sprzętu me-

dycznego, który został tam w międzyczasie zainstalowany.

Na gruncie tak zarysowanego stanu faktycznego doszło do trzech sporów sądowych: (i) sporu generalnego wykonawcy z inwestorem o zapłatę, (ii) sporu inwestora z biurem projektowym oraz (iii) sporu generalnego wykonawcy z podwykonawcą odpowiedzialnym za wykonanie dachu. W pierwszym postępowaniu inwestor podnosił, że generalny wykonawca przeprowadził roboty budowlane niezgodnie z technologią, czego wynikiem było zalanie budynku. Generalny wykonawca argumentował, że to inwestor przedłożył wadliwą dokumentację a zastosowany nowatorski system nie mógł być przez niego zweryfikowany, ponieważ wykraczał poza standardową wiedzę fachową. Sprawa była rozstrzygana trzykrotnie (dwukrotnie wyrok niekorzystny dla generalnego wykonawcy został uchylony). Opinia biegłego sądowego wskazywała najpierw na nieprawidłowe prowadzenie prac przez generalnego wykonawcę, a następnie łącznie na nieprawidłowości i w projekcie, i w wykonaniu. Ostatecznie spór zakończył się ugodą pomiędzy stronami. W drugim postępowaniu inwestor domagał się odszkodowania od biura projektów. Opinie wydane przez biegłych sądowych w tym postępowaniu wskazywały na nieprawidłowe wykonanie projektu. Powództwo względem biura projektowego zostało oddalone. W trzecim postępowaniu podwykonawca domagał się wynagrodzenia od generalnego wykonawcy. Również w tym sporze wydana została opinia przez biegłych sądowych, która wskazywała na nieprawidłowy projekt budynku jako przyczynę zalania oddziału. Wszystkie postępowania toczyły się przed tym samym sądem okręgowym, który był właściwy miejscowo dla wszystkich sporów, jednak każde z postępowań toczyło się oddzielnie.

Wskazanie problemów prawnych

Z przedstawionego powyżej stanu faktycznego wyłania się obraz dość paradoksalny dla poszczególnych uczestników postępowań. Ustalenia biegłych sądowych w sprawach ściśle ze sobą powiązanych były rozbieżne. Jednocześnie ani strony postępowań, ani sąd nie podjęły kroków, które mogłyby ujednoczyć linię orzecznictwa w tej sprawie.

Powstaje pytanie, jakie możliwości procesowe daje w takim stanie faktycznym polska procedura cywilna i czy rozwiązania te są efektywne. Podstawą analizy są przepisy kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.), obowiązujące w styczniu 2012 roku, a dotyczące w pierwszej kolejności postępowania w sprawach cywilnych, następnie zaś postępowania w sprawach gospodarczych. Sygnalizowane będą również zmiany wynikające z nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, które wejdą w życie w dniu 3 maja 2012 roku. Dalsza część niniejszego artykułu dotyczyć będzie wielopodmiotowości w sporach arbitrażowych. Poza zakresem analizy pozostaje dość praktyczna kwestia powoływania kilku różnych biegłych sądowych w kilku sprawach merytorycznie powiązanych, zawisłych w jednym sądzie. W praktyce sądowej skomplikowane spory gospodarcze, w szczególności z branży budowlanej i technologicznej, rozstrzygane są w dużej mierze w oparciu o wyniki opinii biegłych. Zakreślony stan faktyczny traktowany jest tu modelowo – jako punkt wyjścia do rozważań o charakterze systemowym.

Postępowanie przed sądami powszechnymi

Polski ustawodawca przewidział w kodeksie postępowania cywilnego szereg możliwości pozwalających na partycypację w postępowaniu dodatkowych uczestników (zarówno po stronie powodowej, jak i pozwanej). Kodeks postępowania cywilnego zawiera instytucje pozwalające, przynajmniej w teorii, na ujedno-

licenie postępowań. Rozwiązania te omówione zostaną poniżej, w odniesieniu do zarysowanego wcześniej stanu faktycznego.

Współuczestnictwo i dopozwanie

W artykule 72 k.p.c. polski ustawodawca uregulował instytucję współuczestnictwa, która umożliwia partycypację kilku podmiotów w roli powodów lub pozwanych (współuczestnictwo materialne i formalne). Jednak sądy nie mogłyby zastosować tej instytucji w opisanym powyżej kazusie, ponieważ w przedstawionych w nim konfiguracjach podmiotowych, nie zostały spełnione kodeksowe przesłanki współuczestnictwa. W konsekwencji nie znajdują też w naszym kazusie zastosowania: fakultatywne dopozwanie na wniosek powoda, uregulowane w art. 194 § 3 k.p.c., ani zapozwanie (wezwanie do udziału w sprawie osoby trzeciej przez sąd) określone w art. 195 § 2 k.p.c. Dopuszczalność zastosowania tych instytucji mogłaby być, teoretycznie, rozważana jedynie w przypadku innej konstelacji podmiotów, na przykład gdyby stroną powodową w każdym z postępowań był inwestor. Nawet jednak w takim przypadku wydaje się, że wykazanie praw i obowiązków wspólnych lub też opartych na tej samej podstawie faktycznej i prawnej (współuczestnictwo materialne), bądź też istnienia zobowiązań jednego rodzaju, opartych na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej (współuczestnictwo formalne) byłoby pomiędzy inwestorem, projektantem, generalnym wykonawcą i podwykonawcą dość wątpliwe.

W przypadku postępowania odrębnego – postępowania w sprawach gospodarczych – w którym toczy się większość sporów dotyczących roszczeń wynikających z kontraktów budowlanych, paradoksalnie, możliwość dopuszczenia do postępowania dodatkowych podmiotów jest ograniczona przez art. 479⁴ § 2 k.p.c., który wyklucza zastosowanie w tym trybie postępowania instytucji określonych w art. 194–196 k.p.c. Należy jednak zauważyć, że przepisy

dotyczące postępowania gospodarczego zostały przez ustawodawcę uchylone nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego, która wejdzie w życie w dniu 3 maja 2012 roku.

Powództwo wzajemne

Nieprzydatna w tych okolicznościach jawi się również instytucja powództwa wzajemnego, uregulowana w art. 204 k.p.c., ponieważ nie mamy do czynienia z taką sytuacją, by po stronie powodowej i pozwanej, w odmiennych rolach procesowych, stawały w opisanych sprawach te same podmioty. Dlatego też bezpodstawna byłaby dalsza analiza tej instytucji na potrzeby kazusu. W kodeksie postępowania cywilnego, w postępowaniu gospodarczym powództwo wzajemne jest wyłączone (art. 479¹⁴ § 3 k.p.c.).

Połączenie spraw

Połączenie kilku spraw rozstrzyganych w odrębnych postępowaniach nie prowadzi do powstania nowej sprawy, a stanowi jedynie proceduralną czynność techniczną, stosowaną przez sądy dla zapewnienia ekonomiki procesu. Dlatego też wyrok powinien zawierać osobne rozstrzygnięcie co do każdej z połączonych spraw¹. Łączenie spraw ma wiele zalet – przy odpowiedniej organizacji postępowania, pozwala uniknąć dublowania czynności bądź też ich sprzecznych wyników (np. w przypadku dowodu z zeznań świadków, dowodu z opinii biegłych). Połączenie oddzielnych spraw do wspólnego rozpoznania lub także rozstrzygnięcia możliwe jest, zgodnie z art. 219 k.p.c., w sytuacji gdy: (i) sprawy te pozostają ze sobą w związku (lub mogły być objęte jednym pozwem), (ii) sprawy należą do tego samego trybu postępowania, (iii) sprawy toczą się przed tym samym sądem. Zakładając, że dwie ostatnie przesłanki są spełnione, do ustalenia pozostaje kwestia, czy sprawy pozostają ze sobą w odpo-

¹ A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1–505¹⁴*. Tom I, Warszawa 2005, s. 619.

wiednim – z punktu widzenia tej regulacji – związku. Zgodnie z poglądami wyrażonymi w doktrynie, warunek pozostawania ze sobą w związku należy rozumieć podobnie jak w art. 204 k.p.c., czyli, że roszczenia muszą wynikać z tego samego stosunku prawnego lub posiadać tę samą podstawę faktyczną². Wyraźnie widać więc, że połączenie spraw nie musi być prostym zadaniem. Powodem dla którego ustawodawca zdecydował się wprowadzić utrudnienia w łączeniu postępowań była chęć uniknięcia sytuacji, w której łączenia spraw wykorzystywane byłoby przez strony w celach przedłużania postępowania. W opisanym powyżej stanie faktycznym połączenie spraw wydawałoby się najbardziej pożądanym rozwiązaniem. Ostateczna decyzja w kwestii połączenia spraw pozostaje w gestii sądu i nie może być zaskarżona przez strony.

Interwencja główna

Interwencja główna została uregulowana w art. 75 k.p.c. Jest to specyficzny typ powództwa, którego skutek „ujednolicający” sprowadza się do władczego i jednolitego rozstrzygnięcia pomiędzy kilkoma spierającymi się podmiotami: komu przysługuje dana rzecz lub prawo (czy przysługuje ona jednej ze stron postępowania, czy też interwenientowi głównemu).

Skutkami interwencji głównej mogą być jednak także: połączenie powództwa interwencyjnego z powództwem pierwotnym do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia (powoływany już art. 219 k.p.c.) albo też zawieszenie postępowania pierwotnego do momentu prawomocnego rozstrzygnięcia sporu z interwencji głównej (art. 177 § 1 ust. 2 k.p.c.).

Odnosząc te uwagi do analizowanego przez nas przypadku, trzeba stwierdzić, że z oczywistych względów wykorzystanie interwencji głównej nie będzie ani zasadne, ani moż-

liwe. Spowodowane jest to inną konstelacją podmiotową i rozkładem roszczeń.

Interwencja uboczna

Interwencja uboczna umożliwia podmiotowi, który ma interes prawny w tym, aby sprawa została rozstrzygnięta na korzyść jednej ze stron, przystąpienie do wybranej przez ten podmiot strony (art. 76 k.p.c.). To ogólne rozwiązanie kodeksowe uzupełnione jest regulacją tzw. interwencji samoistnej – kiedy to z istoty spornego stosunku prawnego lub z przepisu ustawy wynika, że wyrok ma odnieść bezpośredni skutek między interwenientem a drugą stroną (art. 81 k.p.c.). Wtedy też do pozycji interwenienta stosuje się odpowiednio przepisy o współuczestnictwie jednolitym (czyli w pierwszej kolejności art. 73 § 2 k.p.c., który statuuje zasadę, że czynności procesowe działających współuczestników są, co do zasady, skuteczne wobec pozostałych. Interwencja uboczna może i powinna być stosowana w postępowaniach w celu zapewnienia ekonomiki procesu (w przypadku interwencji samoistnej zapewniony zostaje efekt *res iudicata*, dodatkowo zaś interwenient ma ograniczoną możliwość podniesienia zarzutu wadliwego procesu względem strony do której ma przystąpić (art. 82 k.p.c)).

Powstaje jednak zasadnicze pytanie – czy w naszej konstelacji podmiotowej występować będzie interes prawny, umożliwiający zgodnie z art. 76 k.p.c. interwencję, czy też tylko interes faktyczny? W doktrynie zauważa się, że w przypadku interwenienta niesamoistnego interes prawny występuje, gdy łączy go ze stroną do której przystępuje tego rodzaju stosunek prawny, że na podstawie przepisów prawa materialnego mający zapaść w procesie wyrok może wywrzeć korzystny lub niekorzystny skutek w sferze prawnej interwenienta. Natomiast interes prawny interwenienta samoistnego występuje wtedy, gdy interwenient jest podmiotem stosunku prawnego rozpoznawa-

² P. Telenga [w:] A. Jakubecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 293.

nego w procesie, a poza tym pozostaje ze stroną, do której przystępuje, w takim stosunku prawnym, że na podstawie przepisów prawa materialnego orzeczenie mające zapasć może oddziaływać bezpośrednio na jego sferę prawną (tzn. objąć ją skutkami rzeczy osądzonej).

Ocena i decyzja w kwestii istnienia interesu prawnego nie jest więc taka oczywista.

Przypozwanie

Przypozwanie, zgodnie z regulacją zawartą w art. 84 k.p.c., umożliwia poinformowanie i wstąpienie do sprawy (jako interwenient uboczny) podmiotowi, który mógłby być odpowiedzialny regresowo względem strony toczącego się postępowania. I tutaj ograniczone zostają możliwości podniesienia zarzutu wadliwego procesu (art. 85 k.p.c. w zw. z art. 82 k.p.c.).

Zawieszenie postępowania

Ustawodawca w art. 177 ust. 1 pkt. 1 k.p.c. przewidział możliwość fakultatywnego zawieszenia postępowania z urzędu (do zawieszenia może dojść na wniosek strony), jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania. Zgodnie z art. 178 k.p.c. sąd może również zawiesić postępowanie na zgodny wniosek stron (jednocześnie zaznaczyć należy, że możliwość taka wyłączona została w postępowaniu w sprawach gospodarczych, na mocy art. 479⁴ § 3 k.p.c.).

Decyzja, że dana sprawa ma charakter prejudycjalny względem innej sprawy, co prowadziłyby do zawieszenia tej ostatniej, nie jest arbitralna. W doktrynie przyjmuje, że sprawa ma charakter prejudycjalny, jeżeli przedmiot postępowania prejudycjalnego stanowi element podstawy faktycznej w innej sprawie. Innymi słowy, gdy rozpoznanie danej sprawy nie jest możliwe bez uprzedniego rozstrzygnięcia zagadnienia prejudycjalnego, rozpatrywanego w innej sprawie.

Wnioski

Polski ustawodawca nie przewidział regulacji zawierającej konstrukcję, która pozwalałaby na podjęcie decyzji o połączeniu wszystkich postępowań, które toczyły się w opisanym powyżej kazusie tak, aby wydany został jednolity wyrok dotyczący wszystkich uczestników. Wynika to z dużej formalizacji procedury cywilnej przed sądami powszechnymi, która w dużym zakresie uniemożliwia sądowi swobodę działania – możliwe są co do zasady tylko takie czynności i decyzje, które przewidziane są w kodeksie postępowania cywilnego.

Wielopodmiotowość stron w postępowaniu arbitrażowym

Zgodnie z ogólną zasadą obowiązującą w postępowaniach arbitrażowych, strony nie powinny wprowadzać dodatkowych stron do postępowania, chyba że klauzula arbitrażowa wyraźnie wiąże wszystkich uczestników. Udział w postępowaniu arbitrażowym wymaga zgody wszystkich stron, a także charakteryzuje go wysoki stopień poufności³. Przeważa pogląd, że wielopodmiotowy arbitraż nie jest możliwy, chyba że wszystkie zainteresowane strony wyraziły na niego zgodę⁴. Strony mogą sprzeciwić się interwencji⁵ lub przyłączeniu dodatkowego uczestnika do toczącego się postępowania⁶, ponieważ takie rozwiązanie może prowadzić do ujawnienia poufnych informacji handlowych. Wprowadzenie innych uczestników do postępowania arbitrażowego, bez uprzedniej zgody pozostałych stron, może być uznane za naruszenie ich praw, zwłaszcza prawa do rze-

³ Por. A. Redfern, M. Luther, N. Blackaby, C. Partasides, *Law and Practice of International Arbitration*, London 2004, p. 200; Gary B. Born, *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International 2009, s. 2071.

⁴ B. Hanotiau, *Complex Arbitrations, Multiparty, Multicontract, Multi-issue and Class Actions*, Kluwer Law International 2005, s. 165.

⁵ Pod pojęciem tym należy rozumieć sytuację, w której podmiot, który nie bierze udziału w postępowaniu, chce do niego przystąpić.

⁶ Gdy strona postępowania arbitrażowego będąca pozwanym chce, aby do postępowania po jej stronie włączony został dodatkowy uczestnik.

telnego procesu⁷. Kolejną problematyczną kwestią, w sytuacji gdy po jednej stronie działa kilka podmiotów, jest wyznaczenie arbitrów, gdy strony nie uzgodniły uprzednio reguł ich powoływania⁸. Problem stanowi też prowadzenie wielopodmiotowego sporu arbitrażowego, w sytuacji gdy strony w klauzuli arbitrażowej nie przewidziały takiej możliwości. Z drugiej strony, konsolidacja postępowania może być korzystna w odniesieniu do efektywności procesu arbitrażowego oraz przyczynić się do obniżenia ryzyka wystąpienia kilku sprzecznych orzeczeń arbitrażowych⁹.

Regulaminy Sądów Arbitrażowych

Sytuacja wygląda nieco inaczej, gdy strony postanawiają skorzystać z postępowania arbitrażowego oferowanego przez stały sąd arbitrażowy, ponieważ wtedy niektóre przepisy dotyczące zasad procedury arbitrażowej danej instytucji mogą zawierać regulacje pomocne w prowadzeniu sporu przez wiele podmiotów równocześnie. Poszczególne instytucje arbitrażowe przyjmują w regulaminach arbitrażowych zasady w kwestii interwencji oraz połączenia postępowań (choć nie jest to regułą). Dlatego ważne jest, aby strony włączając do umowy klauzulę arbitrażową, zapoznali się wcześniej z zasadami arbitrażu danej instytucji.

Regulamin Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego przy Międzynarodowej Izby Handlowej w Paryżu (ICC), obowiązujący od 1 stycznia 2012 roku, stanowi, że strony, które chcą wprowadzić do postępowania arbitrażowego dodatkowych uczestników, muszą złożyć stosowny wniosek (*Request for Joinder*) do Se-

cretariatu. Szczególne przepisy dotyczące tych wniosków zawarte są w art. 7.2 i 7.3. Regulaminu Arbitrażowego ICC¹⁰. Data otrzymania wniosku traktowana jest jako data rozpoczęcia postępowania arbitrażowego z uwzględnieniem dodatkowej strony. Po potwierdzeniu lub powołaniu arbitra nie można włączyć do postępowania żadnego dodatkowego podmiotu, chyba że wszystkie strony, włącznie z dodatkowymi, umówiły się inaczej. Sekretariat może wyznaczyć termin na złożenie wniosku w przedmiocie przyłączenia. Dodatkowa strona w postępowaniu składa odpowiedź, zgodnie z postanowieniami art. 5.1.-5.4 Regulaminu. Jeśli w postępowaniu arbitrażowym bierze udział wielu uczestników, każda ze stron może wysuwać roszczenia w stosunku do wszystkich innych stron sporu. Jednak może to ona uczynić wyłącznie do momentu podpisania lub zatwierdzenia przez Sąd Aktu Misji (*Terms of Reference*) (art. 8). Roszczenia z tytułu lub w związku z więcej niż jedną umową mogą być wysuwane w jednym postępowaniu arbitrażowym, niezależnie od tego czy takie roszczenia wynikają z jednej lub większej liczby zapisów na sąd polubowny podlegających Regulaminowi Arbitrażowemu ICC (art. 9). Sąd ma możliwość konsolidacji toczących się dwóch lub więcej postępowań arbitrażowych, podlegających Regulaminowi Arbitrażowemu ICC, w jedno postępowanie arbitrażowe, jeżeli alternatywnie: strony zgodziły się na połączenie, lub jeżeli roszczenia podmiotów postępowania arbitrażowego są wysuwane na podstawie tego samego zapisu na sąd polubowny, postępowania są między tymi samymi stronami, powstałe spory pozostają w związku z tym samym stosunkiem prawnym i Sąd uzna, że zapisy na sąd polubowny nie wyłączają się nawzajem. Przy podejmowaniu decyzji o konsolidacji Sąd Arbitra-

⁷ Por. C. Yannaca-Small *Consolidation of Claims: A Promising Avenue for Investment Arbitration* [in:] *International Investment Perspective*, p. 237; D. St. J. Sutton, J. Gill, M. Gearing, *Russel on Arbitration*, London 2007, s. 108.

⁸ Gary B. Born, *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International 2009, s. 2071.

⁹ A. Redfern, M. Luther, N. Blackaby, C. Partasides, *Law and Practice of International Arbitration*, London 2004, p. 200; D. St. J. Sutton, J. Gill, M. Gearing, *Russel on Arbitration*, London 2007, s. 108; Gary B. Born, *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International 2009, s. 2069–2070.

¹⁰ Por.

http://www.iccwbo.org/uploadedFiles/Court/Arbitration/other/2012_Arbitration%20and%20ADR%20Rules%20ENGLISH.pdf.

żowy może wziąć pod uwagę wszelkie okoliczności, które uzna za stosowne (art. 10 Regulaminu Arbitrażowego ICC).

Zgodnie z art. 15 Regulaminu Arbitrażowego Międzynarodowego Centrum Arbitrażu w Wiedniu (VIAC, 2006)¹¹, roszczenie zostanie uznane za dopuszczalne tylko wtedy, gdy spełnione są łącznie trzy przesłanki: (i) Centrum jest właściwe dla wszystkich Pozwanych, (ii) wszyscy Powodowie wyznaczyli tego samego arbitra, a także (iii) alternatywnie musi wystąpić jeden z następujących przypadków: (a) właściwe prawo stanowi, że roszczenie może być skierowane przeciwko kilku osobom, (b) wszyscy Pozwani, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, związani są tym samym stanem faktycznym lub też są solidarnie zobowiązani, (c) została uzgodniona dopuszczalność wielopodmiotowości postępowania, (d) wszyscy Pozwani poddają się wielopodmiotowemu postępowaniu, a w przypadku postępowania przed Trybunałem Arbitrażowym, wszyscy Pozwani wyznaczają tego samego arbitra, (e) jeden lub więcej Pozwanych, którym wniosek został doręczony, nie udzieli szczegółowych informacji zgodnie z art. 10.2.b i c z Regulaminu Arbitrażowego w terminie 30 dni. (art. 15.1.). W przypadku gdy postępowanie wielopodmiotowe jest dopuszczalne, Pozwani muszą porozumieć się co do liczby arbitrów oraz dokonać ich nominacji. Jeśli strony nie dojdą w tej kwestii do porozumienia, Sekretarz Generalny podejmie za nie tę decyzję. W przypadku, gdy roszczenia nie można dochodzić od wszystkich Pozwanych, Powód może ubiegać się o prowadzenie postępowania tylko wobec tych Pozwanych, którym doręczono wezwanie, a postępowanie w stosunku do reszty może być przedmiotem odrębnego procesu. W przypadkach innych niż określone w art. 15.1. Regulaminu

Arbitrażowego, konsolidacja sporów może być dopuszczalna tylko wtedy, gdy we wszystkich sporach, które mają być połączone został wyznaczony ten sam arbiter lub arbitrzy oraz jeśli swojej zgody udzieliły wszystkie strony, a także arbiter.

Regulamin Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Londynie (LCIA) zawiera podobne, choć mniej obszerne przepisy¹². Artykuł 8 Regulaminu stanowi, że jeżeli zapis na sąd polubowny uprawnia każdą stronę do wyznaczenia arbitra, w przypadku wystąpienia większej ilości stron i strony te nie uzgodniły na piśmie, że uczestnicy sporu stanowią dwie osobne strony, odpowiednio jako Powód i Pozwany, to w takim wypadku Sąd LCIA wyznaczy Trybunał Arbitrażowy bez względu na nominację którejkolwiek ze stron. Zapis na sąd polubowny pomiędzy stronami będzie wtedy traktowany tak, jakby strony zawarły porozumienie, że w razie zaistnienia takiej sytuacji, uprawnienie to przysługuje Sądowi LCIA.

Zasady arbitrażu Japońskiego Stowarzyszenia Arbitrażu Gospodarczego również upoważniają trybunał do konsolidacji wniosków o przeprowadzenie postępowania arbitrażowego w sytuacji gdy, roszczenia są merytorycznie ze sobą powiązane. Wniosek strony musi wynikać z samego zapisu na sąd polubowny, a nie ze zgody stron po rozpoczęciu postępowania¹³.

Zmienione w 2010 roku Reguły UNCITRAL, przewidują tryb powoływania arbitra, w przypadku gdy wiele podmiotów występuje po stronie powodowej lub stronie pozwanej (art. 10). Jeśli strony nie uzgodniły inaczej, strony działające jako powód lub pozwany muszą wspólnie wybrać arbitra¹⁴.

Również polski Sąd Arbitrażowy przy Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywat-

¹¹Por. http://internationaleschiedsgericht.at/images/stories/documents/en/VIAC_Arbitration_Rules_2006_1.pdf.

¹² Por. http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/LCIA_Arbitration_Rules.aspx.

¹³ Por. http://www.icaa.or.jp/e/arbitration/docs/e_shouji.pdf.

¹⁴Por. <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/pre-arb-rulesrevised.pdf>.

nych Lewiatan¹⁵ przewiduje odpowiednią regulację w tym zakresie. W najnowszym Regulaminie Arbitrażowym¹⁶ dodane zostały nowe przepisy dotyczące wielopodmiotowości sporu arbitrażowego. Zgodnie z § 7 Regulaminu, jeżeli po którejkolwiek ze stron występuje kilka podmiotów a spór rozstrzyga trzech arbitrów, podmioty te wspólnie powołują arbitra. W razie niepowołania arbitra, Komitet Nominacyjny wyznacza arbitra za tę stronę, zgodnie z § 6 ust. 3 Regulaminu. Natomiast gdy spór rozstrzyga jeden arbiter, podmioty występujące po stronie podmiotowej i pozwanej wspólnie powołują arbitra, a w razie jego niepowołania, zostanie on wyznaczony przez Komitet Nominacyjny zgodnie z § 6 ust. 4 Regulaminu.

Wniosek

Z powyższej analizy wynika, że zasady stosowane w postępowaniu arbitrażowym są bardziej elastyczne i dlatego też w skomplikowanych, wielopodmiotowych sporach budowlanych ten sposób rozstrzygania powinien być preferowany, zwłaszcza gdy strony podjęły odpowiednie działania w zakresie sformułowania klauzuli arbitrażowej jeszcze na etapie kontraktowania.

Zalecenia dotyczące klauzul arbitrażowych

Istnieje kilka metod zapobiegania wystąpieniu równoległych postępowań w sporach wynikających z umów budowlanych. Tak długo, jak strony zgodnie dążą do rozwiązania sporu, nawet w sytuacji, kiedy spór ten już wystąpił, postępowanie arbitrażowe dostarcza szeregu możliwości, z których strony mogą skorzystać (na przykład wybranie tego samego arbitra lub zgoda na interwencję lub współuczestnictwo lub połączenie spraw). Jednak najbardziej skuteczną metodą zapobiegania zaistnieniu wielu

postępowań jest wprowadzenie do umowy klauzuli arbitrażowej (lub aneksu umownego, zawierającego zasady rozstrzygania sporów), która umożliwiałaby rozwiązanie sporu, którego uczestnikiem jest wiele stron¹⁷.

Ze względu na wielość umów zawieranych w procesie budowlanym należy zalecać, aby inkorporować do wszystkich powiązanych ze sobą umów jednakową klauzulę arbitrażową. Kluczowym elementem dla możliwości skorzystania z interwencji, współuczestnictwa lub połączenia postępowań jest zgoda wszystkich stron na takie działanie. Istotne jest również, aby klauzula arbitrażowa określała miejsce, język i obowiązujące prawo, a także zapewniała jurysdykcję wybranego trybunału, określała osobę arbitra lub instytucję, przed którą będzie toczyć się postępowanie arbitrażowe. Strony mogą także odnieść się w klauzuli do kwestii konsolidacji jako środka zapobiegawczego, w przypadku pojawienia się równoległych postępowań.

W przypadku występowania umów wielostronnych, umowa taka powinna zawierać: (i) klauzulę arbitrażową obejmującą wszystkie spory powstałe na gruncie umowy głównej jak i tych, które są z nią powiązane, (ii) możliwość przyłączenia dodatkowej strony w przypadku jakiegokolwiek postępowania wszczętego na podstawie klauzuli, (iii) pozwolenie na interwencję strony postępowania arbitrażowego, również na podstawie klauzuli.

Można także rozważyć wprowadzenie do umów ogólnej klauzuli, która zobowiązywałaby by strony do podjęcia kroków pro-

¹⁵ Por. D. St. J. Sutton, J. Gill, M. Gearing, *Russell on Arbitration*, London 2007, s. 108–109. Rekomendacje co do formułowania klauzul arbitrażowych na potrzeby sporów wielopodmiotowych lub wynikających z większej liczby kontraktów opracowane zostały przez International Bar Association. Por. zwłaszcza § 97–105 i 106–113. Rekomendacje dostępne są one pod linkiem: http://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx#drafting

¹⁵ <http://www.sadarbitrazowy.org.pl/en/homepage>.

¹⁶ <http://www.sadarbitrazowy.org.pl/upload/Regulamin1marca2012.pdf>.

arbitrażowych, w razie powstania konfliktu stanowisk.

Dodatkowo, klauzula powinna obejmować metody wyboru arbitra w sytuacji wielopodmiotowości postępowania, chyba że strony postanowiły wybrać instytucję, której regulacje dotyczące procedury arbitrażowej zawierają tego typu przepisy. Ponadto strony powinny ustalić, że w przypadku wszczęcia jakiegokolwiek postępowania na podstawie klauzuli arbitrażowej, wszystkie strony umowy zostaną o tym poinformowane, niezależnie od tego czy są pozwane w danym postępowaniu (powinien być także określony czas na wystąpienie o interwencję po otrzymaniu zawiadomienia o postępowaniu, jak również zakaz powoływania arbitra przed upływem tego czasu).

Dominik Gałkowski*

Kamil Zawicki

Olga Horwath

---

* Dominik Gałkowski: adwokat, KKG Partner
Kamil Zawicki: adwokat, KKG Partner
Olga Horwath: aplikant radcowski, KKG Associate